

Vastaus valtuustoaloitteeseen maksuttomuuden säilyttämisestä toisen asteen oppilaitoksissa

Sivistyslautakunta 03.09.2024 § 39
274/00.01.03.00/2024

Sosiaalidemokraattinen valtuustoryhmä esittää valtuustoaloitteessaan (KV 10.6.2024 § 37, liite 8), että **Vihdin kunnan tulee huolehtia maksuttomuuden säilyttämisestä vihtiläisille opiskelijoille syksystä 2025 alkaen aina sen vuoden loppuun saakka, kun henkilö täyttää 20 vuotta.** Aloitteessa **pyydetään, että kunta ryhtyy ennakoiviin toimenpiteisiin heti, jotta opiskelijoilla olisi tieto kunnan päätöksistä ennen kevään 2025 yhteishaun alkamista.**

Aloitteen alkuun panevana tekijänä on ollut nykyisen hallituksen päätös perua toisen asteen opiskelun maksuttomuus osana kehysriihen säästötoimenpiteitä ja rajata maksuttomuus päättymään syyslukukaudesta 2025 alkaen sen vuoden loppuun, jolloin henkilö täyttää 18 vuotta. Päätös koskisi oppimateriaaleja ja ylioppilastutkinnon tutkintomaksuja.

Laajennettu oppivelvollisuus (18 ikävuoteen saakka) ja sen myötä maksuttomat toisen asteen opinnot tulivat voimaan edellisen hallituksen aikana vuonna 2021. Päätöksen myötä maksuttomat oppimateriaalit turvattiin oppivelvolliselle sen vuoden loppuun saakka, jolloin nuori täyttää 20 vuotta. Toimenpiteellä haluttiin turvata jokaiselle peruskoulun päättävälle nuorelle mahdollisuus suorittaa toisen asteen tutkinto riippumatta perheen taloudellisesta tilanteesta.

Hallituksen päätös tarkoittaa käytännössä sitä, että toisen asteen opinnot voivat tulla opiskelijoille maksullisiksi kesken opintojen, useimmille viimeisen opiskeluvuoden aikana. Sosiaalidemokraattisen valtuustoryhmän aloitteen mukaan opiskelijoiden jo saamia kannettavia tietokoneita ja ammatillisella puolella turvakenkiä tms. työvälineitä ei kuitenkaan vietäisi pois kesken opintojen. Aloitteessa tuodaan esille huoli päätöksen epäoikeudenmukaisista ja eriarvoistavista vaikutuksista, sillä ne kohdistuisivat kipeimmin jo valmiiksi heikommassa asemassa oleviin nuoriin ja perheisiin, joissa vanhempien koulutustaso on keskimääräistä alhaisempi.

Vastauksena valtuustoaloitteeseen todettakoon, että se on hyvin ajankohtainen ja vastaavia aloitteita on tehty useissa kunnissa ympäri Suomea. Tilanne on vielä kuitenkin epäselvä päätöksen toimeenpanon ja toteutuksen osalta, kuten aloitteessakin on tuotu esille. Opetus- ja kulttuuriministeriön webinaarissa 24.4.2024 kerrottiin, että oppivelvollisuuslain 16 § muutos tulee eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä 2024. Valtiovarainministeriön 8.8.2024 antamassa budjettiehdotuksessa vuodelle 2025 esitetään, että toisen asteen oppimateriaalit säilyisivät jatkossakin maksuttomina ja säästöt tehtäisiin toisen asteen koulutuksen hankerahoituksesta ja ammatillisen koulutuksen strategiarahoituksesta. Hallitus käsittelee talousarvioesitystä budjettiriihessään 3.–4.9.2024 ja myöhemmin valtioneuvoston yleisistunnossa.

Hallituksen päätös rajata maksuttomuutta on herättänyt laajalti vastustusta koulutuksen kentällä. Huolensa ovat ilmaisseet julkisesti mm. Suomen lukiolaisten liitto, opettajien ammattijärjestö OAJ sekä Suomen vanhempainliitto. Suomen Lukiolaisten Liitto järjesti esityksen takia valtakunnallisen lukiolaisten ulosmarssin torstaina 25.4.2024, johon myös Vihdin lukion opiskelijat osallistuivat, ja halusivat ilmaista huolensa hallituksen suunnittelemista toimista. Lisäksi Vihdin lukion opiskelijakunnan hallitus on lähettänyt asiasta huolenilmauksensa Vihdin kunnalle.

Hallituksen esitys on saanut niin ikään kritiikkiä eri medioissa; useat asiantuntijat ovat tuoneet esille kuntien merkittävää roolia tasa-arvoisen ja saavutettavan koulutuksen toteuttamisessa, jota maksuttomuus on osaltaan edistänyt. Päätöstä on moitittu lyhytnäköiseksi, sillä se ei palvele tavoitetta nostaa Suomen koulutustasoa, eikä vähennä nuorten syrjäytymisriskiä. Valtakunnallisen, vuoden 2022, Lukiolaisbarometrin mukaan maksuttomien oppimateriaalien tarjoaminen on lisännyt lukiokoulutukseen hakeutumista erityisesti niiden opiskelijoiden kohdalla, joiden vanhemmista kumpikaan ei ole korkeakoulutettu, vähintään toinen vanhemmista on työtön tai joiden äidinkieli ei ole suomi.

Toisen asteen tutkinnon suorittamisella on todettu olevan myös positiivinen yhteys työllistymiseen. Tutkimusten mukaan pelkän peruskoulun oppimäärän suorittaneiden työllisyysaste on noin 45 prosenttia, kun vastaavasti toisen asteen tutkinnon suorittaneilla se on yli 70 prosenttia. Toisen asteen tutkinnon suorittamisella on lisäksi vaikutusta työurien pituuteen, sillä pelkän peruskoulutuksen varaan jäävien nuorten kohdalla työurat ovat usein muita lyhyempiä ja työttömyysjaksot yleisempiä. Koulutustasolla on myös vahva yhteys yksilön hyvinvointiin ja terveyteen.

Poikkeaminen oppivelvollisuuslain määräyksistä ja valtakunnallisista ohjeistuksista olisi kuitenkin poikkeuksellista ja vaatii tarkempaa selvitystä. On todettava, että maksuttomuuden keskeyttäminen kesken tutkinnon ei sekään ole aivan yksinkertaista toteuttaa ja aiheuttaa opiskelijoille koituvien haittojen ohella kunnalle hallinnollisia kustannuksia esim. valvonnan (ikäraja), laskuttamisen, perinnän ja maksujen seurannan näkökulmasta. Kuntakohtainen toimintatapa asettaisi opiskelijat epätasa-arvoiseen asemaan. Aloitteessa esitetty rajaus ”vihtiläisille opiskelijoille” on kyseenalainen, sillä vihtiläisiä nuoria opiskelee myös Vihdin kunnan ulkopuolella (joiden opiskelupaikoista kunnalla ei ole kattavaa tietoa). Vastaavasti muiden kuntien nuoria opiskelee Vihdissä toisen asteen oppilaitoksissa.

Maksuttomuuden toteuttaminen aloitteessa esitetyillä kriteereillä (maksuttomuuden säilyttäminen vihtiläisille opiskelijoille) aiheuttaisi esim. konkreettisesti seuraavanlaista selvitystyötä kunnille: kuka vihtiläinen nuori opiskelee missäkin toisen asteen oppilaitoksessa, mitä materiaaleja missäkin käytetään ja niiden kustannukset sekä miten maksuttomuus käytännössä toteutettaisiin. Opettajat kaikissa oppilaitoksissa joutuisivat

keräämään opintojaksojen materiaalien kartoitusvaiheessa tiedot siitä, kuinka paljon eri opintojaksoissa on vihtiläisiä ja kuinka paljon muita. Tämä sama kertautuu materiaalien tilaus- ja jakovaiheessa monta kertaa lukuvuodessa. Ei-vihtiläisten opiskelijoiden sulkeminen pois maksuttomuuden piiristä sotisi myös voimakkaasti toisen asteen oppilaitosten yhteisöllisyyttä vastaan.

Vihdin kunnassa seurataan aktiivisesti valtakunnallista tilannetta ja odotetaan eduskunnan ratkaisua asiaan. Samalla varaudutaan eri vaihtoehtoihin.

Valmistelija

Kirsi Hyvämäki etunimi.sukunimi(at)vihti.fi, p. 044 4675 239
Hanna Arvilommi etunimi.sukunimi(at)vihti.fi, p. 044 042 1563

Esittelijä

Sivistys- ja hyvinvointijohtaja Mari Haapanen

Ehdotus

Sivistyslautakunta päättää antaa kunnanhallitukselle ja edelleen kunnanvaltuustolle esittelytekstin mukaisen vastauksen valtuustoaloitteeseen.

Käsittely

Keskustelun kuluessa Terhi Mattila teki Heidi Seppälä kannattamana muutetun päätösesityksen seuraavasti:
"Vastauksena valtuustoaloitteeseen todettakoon, että se on hyvin ajankohtainen ja vastaavia aloitteita on tehty useissa kunnissa ympäri Suomea. Tilanne on vielä kuitenkin epäselvä päätöksen toimeenpanon ja toteutuksen osalta, kuten aloitteessakin on tuotu esille. Opetus- ja kulttuuriministeriön webinaarissa 24.4.2024 kerrottiin, että oppivelvollisuuslain 16 § muutos tulee eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä 2024. Valtiovarainministeriön 8.8.2024 antamassa budjettiehdotuksessa vuodelle 2025 esitetään, että toisen asteen oppimateriaalit säilyisivät jatkossakin maksuttomina ja säästöt tehtäisiin toisen asteen koulutuksen hankerahoituksesta ja ammatillisen koulutuksen strategiarahoituksesta. Hallitus käsittelee talousarvioesitystä budjettiriihessään 3.–4.9.2024 ja myöhemmin valtioneuvoston yleisistunnossa.

Vihdin kunnassa seurataan aktiivisesti valtakunnallista tilannetta ja odotetaan eduskunnan ratkaisua asiaan. Samalla varaudutaan eri vaihtoehtoihin."

Koska tehtiin kannatettu muutosehdotus, puheenjohtaja tiedusteli voidaanko muutosehdotus hyväksyä yksimielisesti. Ehdotusta ei vastustettu, sivistyslautakunta hyväksyi muutosehdotuksen yksimielisesti.

Päätös

Sivistyslautakunta päätti antaa kunnanhallitukselle ja edelleen kunnanvaltuustolle seuraavan vastauksen valtuustoaloitteeseen: Vastauksena valtuustoaloitteeseen todettakoon, että se on hyvin ajankohtainen ja vastaavia aloitteita on tehty useissa kunnissa ympäri Suomea. Tilanne on vielä kuitenkin epäselvä päätöksen toimeenpanon ja toteutuksen osalta, kuten aloitteessakin on tuotu esille. Opetus- ja

kulttuuriministeriön webinaarissa 24.4.2024 kerrottiin, että oppivelvollisuuslain 16 § muutos tulee eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä 2024. Valtiovarainministeriön 8.8.2024 antamassa budjettiehdotuksessa vuodelle 2025 esitetään, että toisen asteen oppimateriaalit säilyisivät jatkossakin maksuttomina ja säästöt tehtäisiin toisen asteen koulutuksen hankerahoituksesta ja ammatillisen koulutuksen strategiarahoituksesta . Hallitus käsittelee talousarvioesitystä budjettiriihessään 3.–4.9.2024 ja myöhemmin valtioneuvoston yleisistunnossa.

Vihdin kunnassa seurataan aktiivisesti valtakunnallista tilannetta ja odotetaan eduskunnan ratkaisua asiaan. Samalla varaudutaan eri vaihtoehtoihin.